

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA YÖNELİK HAZIRLANAN ÇİZGİ FİLMLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN YANSITILMASI: RAFADAN TAYFA VE CANIM KARDEŞİM¹

Melek ÖZKAR²

Murat AYTAŞ³

ÖZET

Toplumsal cinsiyete ilişkin olarak 'kadınlık' ya da 'erkeklik' rollerinin öğrenilmesinin ilk adımları bebeklik döneminde atılır ancak bu iki cinsiyet arasındaki farkı algılama, okul öncesi dönem olan 3-6 yaş aralığında meydana gelir. Bu yaş aralığındaki çocuklar, ailelerinde, çevrelerindeki arkadaşlarında, televizyonlarda ve okul öncesi eğitim kurumlarında bu rollerin nasıl bir dağılım içerisinde gerçekleştiğini görür ve öğrenirler. Temeli çoğunlukla mizaha dayalı olan, çocuklar için eğlence ve vakit geçirme aracı olan çizgi filmlerde de 'kadınlık' ya da 'erkeklik' rollerine sıklıkla rastlanır. Bu roller yine çizgi film içerisinde yer alan anne, baba, kardeş, arkadaş, komşu gibi karakterler tarafından yansıtılır. Bu çalışmada, kamusal yayıncılık esası gözetilerek yayın yapan TRT Çocuk kanalında yayınlanan Türk yapımı çizgi filmlerdeki karakter yoluyla temsil edilen 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerinin neler olduğu irdelenmiştir. Bu çizgi filmlerin genel temasına değinilerek hangi sahnelerde hangi davranış biçimlerinin 'kadınlık' ve 'erkeklik' rolü olarak temsil edildiği göstergebilim ve söylem analizi ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak söz konusu çizgi filmlerde gösterilen kadın ve erkek cinsiyetindeki karakterlerin, toplumsal cinsiyet rollerini hem görsel hem de söylem olarak sergilemekte olduğu gözlenmiştir. Yapılan analizler sonucu çizgi filmlerde yer alan anne ve kız karakterlerin toplumsal yapıda kadına atfedilmiş olan rolleri, erkek ve baba karakterlerin ise yine erkeklik rolleri olarak bilinen davranış biçimlerini yerine getirdiği görüldü.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi çocuklar, çizgi film, kadınlık rolleri, erkeklik rolleri.

REFLECTION OF GENDER ROLES IN CARTOON MOVIES PREPARED FOR PRE-SCHOOL CHILDREN: RAFADAN TAYFA AND CANIM KARDESİM

ABSTRACT

The first steps of learning the roles of 'femininity' or 'masculinity' are taken during infancy, but perceiving the difference between these two genders occurs between the ages of 3-6, which is preschool. Children in this age range see and learn how these roles take place in their families, friends in their environment, on television and in preschool education institutions. In the cartoons, which are based on humor and are a means of entertainment and time for children, the roles of 'femininity' or 'masculinity' are frequently encountered. These roles are reflected by the characters such as mother, father, brother, friend, neighbor in the cartoon. In the light of this information, in this study, what are the roles of 'femininity' and 'masculinity' in Turkish cartoons broadcasted on TRT Children's channel which broadcasts on the basis of public broadcasting. By addressing the general theme of these cartoons, it is tried to be

¹ Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında hazırlanan 'Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Okul Öncesi Çocuklara Çizgi Filmlerde Yansıtılması: Türk Yapımı Çizgi Filmlerin Göstergebilimsel Açından İncelenmesi' adlı yüksek lisans tezinden yararlanarak hazırlanmıştır.

² Yüksek Lisans, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye, mecalikoglu@gmail.com

³ Dr. Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Konya, Türkiye, murataytas@hotmail.com

analyzed by semiotic and discourse method in which scenes which behavior styles are represented as 'femininity' and 'masculinity' role. As a result, it has been observed that the characters of male and female gender in these cartoons display gender roles both visually and as discourse. As a result of the analysis, it was seen that the mother and daughter characters in the cartoons fulfilled the roles assigned to women in the social structure, while the male and father characters fulfilled the behaviors known as masculine roles.

Keywords: Pre-School children, cartoon, femininity roles, masculinity role

GİRİŞ

Doğduğu andan itibaren sosyal bir çevrede büyümeye başlayan insan, bebeklikten başlayarak çocukluk döneminde kendisine atfedilen pek çok rolle çeşitli ortamlarda, birbirinden farklı biçimlerde karşılaşır ve bu rolleri benimser. Çocuğun tüm yaşamını etkileyecek olan tutum ve davranışlarını öğrenmesi, toplumsallaşma süreci içerisinde gerçekleşir. Toplumsallaşma önce ailede başlar ve devamında arkadaş çevresi, sosyal çevre, okul gibi diğer etki grupları içerisinde devam eder. Bu toplumsallaştırma öğeleri çocuk büyürken onun önüne cinsiyetine uygun kurallar, şablonlar ya da davranış modelleri dizisi koyar (Connel, 2016, s. 278). İşte bu cinsiyete dayalı kuralların, şablonların ve modellerin görülmesi ve benimsenmesi sonucu çocuk, kendi toplumsal cinsiyet rolünü öğrenmiş ve davranışlarıyla sergileyemeye başlamış olur.

Çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmede ve benimsemede etkilendikleri bir diğer önemli öğenin de kitle iletişim araçları olduğu görülür. Özellikle televizyon bu noktada başat konumdadır. Çocukların televizyondan etkilenme düzeylerinde ise birçok etmen bulunur. Bu etmenler arasında; çocukların yaşları, gelişimlerinin yaşlarına uygun olup olmaması, aile yapısı, çevresel faktörler, izlenen programların içerik özellikleri gibi birçok unsur sayılabilir (Büyükbakkal, 2007, s. 32). Özellikle 'erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan gelişim süreci içinde bulunan çocuklar için televizyon, vazgeçilmez bir nesne durumundadır (Ertürk ve Gül, 2006, s. 21). Yapılan çalışmalarda, çizgi filmlerin çocuklar tarafından en çok izlenen programlar olmasının nedenlerini, gösterilen çizgi filmlerin çocukların bilişsel duyularına hitap etmesi, çocukların davranışlarına yakın olması ve çocukların izledikleri çizgi film kahramanlarıyla kendilerini özdeşleştirmeleri olarak gösterir (Güler, 1989, s. 175). Çocuklar, gelişim süreci içerisindeyken kendileriyle özdeşleştirdiği çizgi film kahramanlarının davranışlarını da taklit eder ve kendilerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerini çizgi filmlerdeki kahramanlarda da görerek cinsiyet rollerini eyleme geçirirler. Bu rollerin çocuklar tarafından öğrenilmesinde ve benimsenmesinde televizyonda karşılına çıkan çizgi filmlerin büyük bir etkisi vardır. Birçok çizgi film, bir tür toplumsal rol olan 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerini içeriklerinde yansıtır.

Kitle iletişim araçları çocuklara birtakım davranış örneklerini, çeşitli sevimli tiplerde yarattıkları kahramanlarda yansıtarak, bu davranışların çocuklar tarafından benimsenmesini sağlar (Tezcan, 2005, s. 86). Kitle iletişim araçları içerisinde yer alan televizyon ve televizyonda yayınlanan çizgi filmler de çeşitli tutum ve davranışların çocuklara sunulduğu bir ortam olarak izleyici karşısına çıkar. Örneğin bir evcilik oyununda kız çocuklar bebeğiyle ilgilenen anne rolündeyken erkek çocuklar dışarıda çalışıp akşam eve gelen baba rolündedir. Oynan oyunlarda ailece bir yere gidilecekse arabayı baba rolündeki erkek çocuk kullanır, ev kadını rolündeki kız çocuğu ise yemeği yapar, bulaşıkları yıkar, evi temizler. Erkek çocuklar cesur bir kahramanı canlandırırken kız çocuklar erkek kahraman tarafından kurtarılmayı bekleyen bir kişiyi canlandırır. İşte bunlar gibi pek çok davranış çocuklara çizgi filmlerde de yansıtılır.

Bu nedenle araştırma; aile, arkadaş, sosyal çevre ve okul dışında çizgi filmlerin de 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerini yansıtmada büyük bir etkiye sahip olması ve toplum içerisinde 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerinin cinsel farklılığa göre öğretilmesi açısından önemli olduğu gibi, çocukların mesleki seçimlerini cinsiyetçi bir yaklaşım çerçevesinde belirlemesi ve günlük yaşam içerisindeki davranışlarını, kendilerine örnek aldıkları kişi ya da kahramanları taklit ederek gerçekleştirdiğini irdelemesi açısından da önemlidir. Çalışmanın temel problematiğini okul öncesi çocuklara yönelik olan çizgi filmlerde kendi cinsiyet rollerinin yanında diğer cinsiyete ait rollerin nasıl temsil edildiği oluşturur. Bu çalışmada okul öncesi 3-6 yaş arasındaki çocukların izledikleri çizgi filmlerde 'kadınlık' ve 'erkeklik' temsillerinin ne şekilde gerçekleştiğini anlamak adına TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Rafadan Tayfa* ve *Canım Kardeşim* isimli çizgi filmlerin ilgili bölümleri göstergebilim ve söylem analiziyle çözümlenerek, yorumlanmıştır.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Toplumsal cinsiyet alanına ilişkin literatüre bakıldığında iki tür cinsiyet kavramının bulunduğu görülür. Bunlardan ilki 'biyolojik cinsiyet' ikincisi de 'toplumsal cinsiyet'tir (Suğur, 2012, s. 3). Biyolojik cinsiyet kavramı adından da anlaşılacağı üzere biyolojik bir altyapıya ilişkin belli bir fiziksel belirtinin ortaya çıkması durumu iken toplumsal cinsiyet kavramı, kişinin içinde yaşadığı toplumsal değerlerin kişinin davranışlarına olan etkisi olarak görülür (Zaidman, 2009, s. 82). İngilizce '*gender*' kelimesinden dilimize 'toplumsal cinsiyet' olarak çevrilen bu kavram, kişinin içinde yaşadığı toplumsal değerlere bağlı olarak, özellikle toplumsallaşma sürecindeki her türlü konuşmadan, söylemden, davranışlardan ve günlük yaşam pratiklerinden edinilen bir cinsiyettir. Kişinin sahip olduğu biyolojik cinsiyetine göre davranışlarının, eylemlerinin, fiziksel yapısının vb. unsurlarının 'kadınsı/dişil' ya da 'erkeksi/eril' olarak karakterize edilmesidir (Adaçay, 2014, s. 9).

Biyolojik bir yapıya dayandırılan cinsiyet ve toplumsal değerler sonucu oluşan toplumsal cinsiyet kavramları, Freud'un 'kadınsı/dişil' veya 'erkeksi/eril' adlarını verdiği kavramlara yönelik yaptığı çalışmalara uzanır. Freud, temel olarak kadın ya da erkeğin biyolojik özelliğine değil, kadın ya da erkek olmanın psikolojik etkilerine önem vermiştir. Freud'a göre dünyaya gelen bir çocuk eğer kız ise içinde yaşadığı toplumsal ve kültürel değerlere bağlı olarak dişilik özelliklerini, erkek ise de eril özelliklerini kazanacaktır (Direk, 2014, s 70).

Toplumsal cinsiyet kavramının sosyolojide de bir yer edinmesini sağlayan Anne Oakley ise, kadın ile erkek arasındaki biyolojik farklılığı cinsiyet olarak adlandırırken, kadın ile erkek arasındaki toplumsal kaynaklı bir eşitsizliği 'toplumsal cinsiyet' olarak adlandırır (aktaran Marshall, 1999, s. 98). Oakley'e göre toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı bir yapı içerir. Toplumsal cinsiyet, 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerinin toplumsal yaşam içerisindeki davranış biçimlerine ve var oluş biçimlerine göre şekillenir. Cinsiyet biyolojik bir var oluş temeline dayanırken, toplumsal cinsiyet toplumsal bir var oluş temeline dayanır (Erdoğan, 2011, s. 11). Oakley, cinsiyet rollerinin tarihsel süreç içerisinde ne şekilde yapılaştığını anlamaya çalışırken, Freud'un ortaya koyduğu dişil ve eril kavramlarından farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramını kullanmaya başlamıştır. Oakley'e göre toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kişilere biyolojik cinsiyetlerine bağlı olarak zorla kabul ettirilen bir yaşam biçimidir (Adaçay, 2014, s. 9).

Bir diğer araştırmacı Bhasin ise Oakley'in aksine cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrıma bakarken cinsiyetin biyolojik ve doğal olmasına dikkat çeker. Bhasin'e göre (2003, s. 24) buradaki en büyük fark cinsel organlardaki farklılıktır. Bu organlardaki farklılığa bağlı olarak da üreme işlevleri değişir. Cinsiyetin değişmez ve değiştirilemez olduğu görüşünü savunan Bhasin'e göre cinsiyet her yerde aynıdır. Ancak toplumsal cinsiyet, insan icadı olduğu için sosyo-kültürel yapıya göre oluşturulabilir, değiştirilebilir ve yeniden üretilebilir bir olgudur.

Toplumsal cinsiyet, sosyo-kültürel bir altyapıya dayanmakla birlikte, davranış biçimlerine rollere, renklere, giyimlere vb. birçok unsura etki eder. Zaman içerisinde değişime uğrayabilen toplumsal cinsiyet aileden aileye, toplumdaki topluma hatta kültürden kültüre değişim yaşayabilir. Connel ise (2016, s. 207), toplumsal cinsiyetin birey olarak insanların bir özelliği olduğunu belirterek, var olan biyolojik temelin yok olması halinde bile, toplum tarafından üretilen ve kişilerin karakterleri kapsamında ele alınan bir olgu olduğu görüşünü ileri sürer.

Toplumsal cinsiyet terimi kültürel bir altyapıya dayanmakla birlikte kişilerin biyolojik yapısı ve bunun psikolojilerine olan yansımaları şeklinde de düşünülebilir. Burada toplumun ve kültürün kadın ya da erkek olmaya yüklediği anlamlar ve onlardan beklentileri büyük önem taşır (Dökmen, 2006, s. 4). Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik temelli bulunan kadın ve erkek cinsiyet ayrımından daha farklı bir kapsam içerir. Bu kapsamda toplumun sahip olduğu kültürel altyapı, ekonomik ve siyasi yapı, inanç sistemleri vb. birçok unsur ele alınabilir. Var olan bu yapısal sistemler de kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet olgusu içerisinde davranış biçimlerini belirler. Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar doğumla birlikte başlayıp var olan ideoloji tarafında da desteklenerek güçlendirilir ve bu sayede toplumsal denetim de sağlanmış olur. Konuşurken kullanılan ses tonundan kaç göz hareketlerine, el kol hareketlerinden oturup kalkmaya kadar her türlü hareket toplumsal cinsiyet olgusu çerçevesinde belirlenir. Cinsiyet biyolojik olarak verili iken, toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel yapıya bağlı olarak inşa edilir. Zamana ve mekâna bağlı olarak değişkenlik gösterebilen toplumsal cinsiyet, toplum tarafından yerine getirilmesi beklenen görev ve sorumluluğa işaret eder (Yüksel, 2016, s. 21, Giddens, 2005, s. 106, Saraç, 2013, s. 27, Ersöz, 2016, s. 21).

Toplumsal cinsiyete ilişkin beklentiler hiçbir zaman sona ermemekle birlikte toplumsal cinsiyeti ortaya çıkaran süreçler de sürekliliğini devam ettirirler (Erdoğan, 2011, s. 12). Toplumsal cinsiyete ilişkin bireysel ya da toplumsal açıdan verilen her mesaj aynı zamanda davranışlar üzerinde de doğrudan etkilidir.

1.1. Kadınlık ve Erkeklik Rollerini

Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkekte görmek istediği davranış biçimlerini içerir. Toplum içerisinde norm olarak da kabul edilen bu davranış biçimleri toplumdaki topluma farklılık göstermekle birlikte giyim kuşamdan oturup kalkmaya, konuşmadan yeme içmeye kadar pek çok davranışta içerdikleri kodlarla kendini gösterir (Yüksel, 1999, s. 70). Toplumsal cinsiyette roller önemli bir yere sahiptir. Bir toplum tarafından ortaya konulan roller arasında, kadın ve erkek cinsiyetine ait roller bulunur. Bu rollerin oluşumunda kadın ya da erkeğin davranışları, duygu ve düşünce yapıları önemlidir. Toplum, kadın ya da erkekten var olan farklılığa bağlı olarak cinsiyetleriyle ilişkili rollerini yerine getirmesi beklentisi içerisine girer (Demez, 2005, s. 33).

Cinsiyet rolü ile ilgili açıklamalardan önce rol kavramının ne olduğuna ne gibi özelliklere sahip olduğuna ilişkin bilgilere yer vermek önemlidir. 'Bireyin çevresi veya çeşitli çevreleri içinde davranışları' olarak belirtilen rol, esasen sosyolojik bir terim olup temeli tiyatroya dayanır (Uğurlu, 2003, s. 11). Kişinin sahip olduğu rolü, o kişinin diğer insanlarla olan etkileşimini belirleyen ve sahip olduğu sorumluluklara işaret eden, bireyin toplumsal yapı içerisindeki konumunu gösteren kuralları ortaya koyar (Dökmen, 2006, s. 15). Rol, sabit olmamakla birlikte dinamik ve gelişken bir yapıya sahiptir (Tarhan, 2012, s. 114). Rol ile ilgili farklı bakış açılarına sahip tanımlar bulunur. Bu tanımlardan birinde rol, 'Belli bir toplumsal konumda bulunan oyuncuların hem kendilerinin hem de kendileriyle etkileşimde bulunan başkalarının tutum, davranış ve özelliklerine ilişkin bir dizi norm' olarak tanımlanır. Bir başka tanıma göre rol, 'Bireyin belli normlara göre yapmak zorunda olduğu ya da yapılmasını uygun bulunduğu ve yapabildiği, başkalarının hak olarak ondan talep ettiği ya da statüsü gereği ondan beklediği

davranış kalıpları' olarak da tanımlanır (Onaran vd. 1998, s. 3).

Toplum tarafından bireylere farklı roller benimsenir ve bireyin de benimsediği bu farklı rolleri davranışlarıyla sergilemesi beklenir (Saraç, 2013, s. 28). İnsanlar yaşamlarında pek çok role sahip olur. Bu roller kişinin yaşam biçimiyle şekillenir, düşünce yapısını etkiler, zaman içerisinde birbirleriyle etkileşime girerek yerine ve zamanına göre de ortaya çıkar (Fichter, 1990, s. 87). İnsanlar gündelik yaşamlarında buldukları yere göre farklı rolleri gerçekleştirebilirler. Yani bir kişi okulda öğrenci, doktor karşısında hasta, bir konserde dinleyici, bir mağazada müşteri rolünü gerçekleştirebilir (Akın, 2011, s. 124).

Sürekli başkalarıyla etkileşim içerisinde bulunan insanlar, iletişime geçtikleri bu kişilerin kendilerinden olan beklentilerini göz önüne alarak eylemde bulunur. Bu beklentiler zaman içerisinde standartlaşmış kalıcı hâle gelir. Bu beklentiler çerçevesinde oluşan roller, kişilerin kendilerine uygun olanını seçmesiyle uygulama alanı bulur ve karşı taraftan da sahip olunan rollerin gerekliliği neyse onu gerçekleştirmesi beklentisi içerisine girilir. Tüm bu beklentiler sosyal rol kavramı olarak açıklanır. Varolan sosyal rollerin içerikleri, yine var olan diğer sosyal rollerin içerikleriyle etkileşim hâlinindedir. Birden fazla kişinin bir arada bulunması, bu kişilerin mevkilerine bağlı olarak davranış mekanizmalarını harekete geçirir. Bu mevkiler standart olmayıp birbirlerini tamamlayıcı, değişken bir nitelik taşıyabilir. İki kişi buldukları konuma göre örneğin hasta-doktor, öğretmen-veli görelisi olarak farklı konumlarda yer alabilir. Doktor karşısında hasta rolünde olan bir kişi, çocuğunun öğretmeni ile girdiği bir diyalogda veli rolünde olabilir. Burada önemli olan kişinin, bulunduğu ortam içerisinde hangi rolü gerçekleştireceğini bilmesidir. Her bir kişi kendi rolünü gerçekleştirirken karşısındakinden de belli davranış rollerini gerçekleştirmesini bekler. Ayrıca sahip olunan roller her kültürde az ya da çok standartlaştırılarak genelleştirilir (Demez, 2005, s. 37, Fichter, 1990, s. 90, Tolan, 1996, s. 409, Fichter, 1990, s. 91).

Bireyin oynadığı rol ile olan ilişkisinin doğru bir biçimde değerlendirilebilmesi için kişi ile rolün birbirlerine olan etkilerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Kişi sahip olduğu rolün sadece belli bir kısmını yaratır. Topluma ait olan kültürde yer alan roller, uzun bir süreç içerisinde birbirleriyle etkileşime girmekte olan çok sayıdaki kişinin ortaya çıkardığı ürünlerdir. Ortaya çıkan bu ürünlerin biçimlenmesinde bireyler ön plana çıkar. Kişiler, toplum içerisinde hali hazırda var olan rollere girerler ancak kişilerin bu rolleri kendi benliklerinde içselleştirmeleri gerekir. Rolünü içselleştiren kişi aynı zamanda rolüne biraz da kendinden bir şeyler katar. Bu sayede var olan bir rol, kimi kişilerde bazı farklılıklara sahip olabilir (Fichter, 1990, s. 94).

Rol, toplumsal cinsiyet açısından da ele alınabilecek bir kavramdır. Role bu açıdan bakıldığında birçok farklı tipte rollerle karşılaşılır. Toplumsal cinsiyete ilişkin oluşan rollerin temeli, kadın ya da erkek olan bireyin, cinsiyetiyle eş tutulan genel bir rolünün gerçekleştirilmesidir. Connel'a göre (2016, s. 85) gerçekleştirilen bu rol 'cinsiyet rolü' olarak adlandırılır. Bu anlamda iki tür cinsiyet rolünden bahsedilir. Bunlar 'kadın rolü' ve 'erkek rolü'dür. 'Kadın rolü' ve 'erkek rolü' kimi zaman daha az bir kullanıma sahip olan 'dişil rol' ve 'eril rol' kavramlarıyla da eş değer olarak da kullanılır.

1.2. Kitle İletişim Araçları ve Kadınlık-Erkeklik Rollerini

Teknolojide yaşanan gelişmelere bağlı olarak kitle iletişim araçları çeşitli yayın platformları aracılığıyla pek çok ağ üzerinden yayın içeriklerini her yaşta bireye ulaştırırlar. İletişim sağlamada kullanılan bu araçlar kendi kendilerine üretimde bulunmazlar. Her bir kitle iletişim aracı, o araca sahip olan toplumun özellikleri, inançları, gelenek ve görenekleri, sosyal ve ekonomik yapıları gibi pek çok unsurdan etkilenerek üretim gerçekleştirir (Yaylagül, 2018, s. 20).

Kadın ve erkeklerin rol ve davranışlarına ilişkin kalıp yargıların yansıtıldığı mecralardan biri de söz konusu bu iletişim araçlarıdır. Başta televizyon olmak üzere, günün 24 saatli çeşitli dijital yayın platformu yüzlerce, binlerce hatta milyonlarca birbirinden farklı formata sahip programda kadın ve erkeğin davranış biçimlerinin sunulduğu pek çok içeriği insanlara iletir. Dijital ve geleneksel kitle iletişim araçları üzerinden gerçekleştirilen pek çok araştırma, cinsiyet temsillerinin belli kalıp yargılar çerçevesinde sunulduğunu gösterir. Bu kalıp yargıların yaygın olanları şunlardır:

- Kadınlar genellikle ev işi yapan aile bireyi olarak sunulurken, erkekler daha çok toplumsal görevleri ve rolleri gerçekleştiren bireyler olarak sunulur.
- Kadınlar daha alt statüde, öneri alan ya da pasif durumda iken, erkekler lider, aktif bireyler olarak sunulur.
- Erkekler kadınlara göre daha çok sözü geçen ve daha etkili bireyler olarak sunulur (Gökdağ, 2013, s. 134).

2. ÇOCUK, TELEVİZYON VE ÇİZGİ FİLM

Bir çocuğun hayata hazırlanmasında temel bir kurum olan aile, bu görevi bir başına yerine getiremez. Aileler, artık hemen hemen her odada bulunan televizyonların ve hatta tabletlerin yardımıyla çocuğa yol gösterici olur. Dünyaya gelen bir çocuk ailesiyle birlikte aynı anda televizyona da maruz kalır. Çocuk aile ile iletişime geçmekle kalmaz, televizyonla da yoğun bir biçimde iletişime geçer (Yeşiltuna, 1999, s. 140).

Çocukların televizyonla öncelikle bebeklik döneminde iletişime geçse de yoğun olarak etkileşime geçtikleri dönem iki ya da üç yaşından itibaren başlar. Üç yaşından sonra ise televizyona olan ilgi daha bilinçli bir düzeyde izlemeye yönelik gerçekleşir. Küçük yaşlardaki çocukların televizyon izlemelerinde pek çok faktör etkili olur. Bu faktörler arasında ebeveynin (ailenin) eğitim durumu, anne ve babanın çalışma durumu, çocuğun yaşı, çevresel şartlar, televizyonda yayınlanan programların türleri ve içerikleri, ailenin sosyal ve ekonomik olarak sahip oldukları gibi pek çok etmen sayılabilir (Apaydın, 2012, s. 78). Birbirlerinden farklı yaşlarda olan her çocuk televizyon izleme arzusundadır. Bu arzularını gerçekleştirirken de izledikleri programdan etkilenmeleri, dikkatlerini o programa ne kadarlık bir süre için verebileceklerine, algılayabilme oranlarına ve önceki deneyimlerine göre değişebilir (İşçiabaşı, 2001, s. 82).

Dünyadaki yaşamın devamlılığı için gerekli olan çocuklar, izledikleri televizyondan yoğun bir biçimde etkilenir (Büyükbakkal, 2007, s. 32). Çocukların, televizyon yayınlarından nasıl ve ne derece etkilendiğine yönelik yapılan pek çok araştırma, çocukların televizyondan etkilenme şekillerinin kültürden kültüre ya da toplumdan topluma değişiklik gösterdiğini ortaya koyar. Bu çalışmalar ayrıca, televizyon izlemenin kişisel tercihler, ailesel özellikler ve izleme yoğunluğu gibi etmenler düşünüldüğünde her bir kişinin televizyondan nasıl ve ne derece etkilendiğinin tespit edilmesinin çok zor bir durum olduğunu da belirtir (Öztekin, 2008, s. 18). Bazı uzmanlarca çocukların televizyona olan aşırı ilgilerinin temel sebebi, onların kendi bireysel talepleri değildir. Bu uzmanlara göre sürekli belli başlı bazı işlerle meşgul olmak zorunda olan anne ya da baba, bu işlere yönelebilmek için çocuğu televizyon karşısına oturtur. Yani çocuğun televizyonla olan ilişkisini belirleyen aslında ebeveynlerdir. Anne ya da baba kendi zamanına yön verebilmek adına çocuğa televizyon açarak onu oyalama çabası içine girer (Yeşiltuna, 1999, s. 140). Çocuklara yönelik olarak hazırlanan programların sayısının da artmasıyla zaten ekran başından kalkmak istemeyen çocuklar televizyon karşısında daha da uzun vakit geçirmeye başlar (Büyükbakkal, 2007, s. 35).

Her çocuğun, içinde bulunduğu yaşa, gelişimine, bilinç ve algılama düzeylerine göre televizyon izleme alışkanlığı değişir. Çocuklar televizyonda gördükleri pek çok tutum, olay ya da davranışı kendi anlamlandırmaları ölçüsünde yaşam pratiklerine yansıtmaya çalışır. Burada önemli olan, çocuğun televizyonda gördüğüne ne kadar dikkat ettiği, kendi hayal dünyasında bir karşılığının olup olmadığı ve yaşamsal beklentilerine cevap verip veremediğidir (İşçibaşı, 2001, s. 82). Yeni doğan bir bebeğin zihni boş olur ancak çocukluğa adım attıkça zihin birtakım bilgilerle dolar. Çocukluk aşamasına gelen bir kişi ne kadar çok bilgiyi zihninde tutsa da gelebilecek her tür bilgi belli bir süzgeçten geçerek sayıca sınırlamaksızın zihinde yer etmeye devam eder. Taklit yoluyla öğrenme eğiliminde bulunan çocuklar için televizyon, içerisinde taklit edilecek birçok davranışın bulunduğu bir araçtır. Özellikle ilk çocukluk döneminde televizyonla girilen etkileşim taklit ederek öğrenebilme yetisine sahip çocuklara çok fazla seçenek sunar. Televizyonlarda yayınlanan programlar, filmler, diziler ya da çizgi filmler çocukların davranışlarını taklit edebileceği pek çok karakter ve kahraman ortaya koyar (Yavuzer, 1992, s. 234).

Harekete bolca yer verilen televizyonlar, görsel ya da işitsel etkileşimle çocukların olay ya da durumları kavramalarını sağlar. Çocukların gördükleri bu hareketli görsel ve işitsel ortam kendilerini orada gördükleri karakter ya da kahramanla özdeşleştirmesine yardımcı olur. Karakterlerin, kahramanca bir nitelik taşıyan davranışı, dünyayı kurtarmaya yönelik eylemleri, gerçek yaşamda karşılaşılması mümkün olmayan canlıları alt edebilmesi, çocuğun kendi dünyası bakımından oldukça etkileyici bir özelliktir. Bu açıdan da kendisinin de kabul görebilir bir kişi olması için, gördüğü o karakterler gibi davranması gerekir (aktaran Temizyürek ve Acar, 2014, s. 27). Televizyonun çocuklar üzerindeki olası etkileri şunlardır:

- Tüketime ilişkin eğilimlerde bulunmaya yönlendirme,
- Cinsel kimliğin belirlenmesi ve diğer cinsiyette olan kişilerle kurduğu iletişime etkisi,
- Şiddetli olmaya ya da olmamaya yönelme,
- Okumaya yönelme,
- Düşünmeye ve zafere ulaşmaya etkisi,
- Kültürel açıdan yabancılaşmaya, dilin doğru kullanılmasına etkisi,
- Kişisel kimliğin ortaya çıkmasına etkisi,
- Çocukluğun yok oluşuna etkisi (Büyükbakkal, 2007, s. 35).

Günümüz modern dünyasında egemen bir konumda olan televizyon kanalları için çocuklar elden geçirilmemesi gereken çok önemli bir hedef kitledir. Özellikle genç nüfusun yoğun olduğu ülkelerde çocukların ilgisini çekebilecek, beğenisini kazanabilecek çeşitli biçimlerde birçok program hazırlanır (Doğan ve Göker, 2012, s. 15).

Okul öncesi dönemde olan çocukların en çok tercih ettikleri programların başında çizgi filmler vardır. Çizgi filmler ya da diğer bir adıyla animasyon filmler hem görsel hem de işitsel açıdan sahip oldukları özellikleri sebebiyle okul öncesi çocukların yoğun bir ilgiyle izledikleri programlardır. Çizgi film izlemek çocukların kendi kişisel tercihleri olmakla birlikte öğretmen ve ebeveynler tarafından da izlenmeye yönelik teşvik edilen programlardır. Çizgi filmler anne ve babaların çocuklarını oyalamada özellikle kullandıkları bir yardımcı durumundadır (Can, 1996, s. 160).

Çizgi filmler yapısı gereği eğitimciler için de büyük bir öneme sahiptir. Çizgi filmler yaşama dair olguları daha basit bir dille anlatma, anlatıma hız kazandırma, doğaya ilişkin görünüşleri biçimlendirme, olayları zamansal bölümlere ayırıp basitleştirme gibi pek çok etkili yapı içinde

yeniden gösterebilir, tanımlayabilir. İşte bu nedenlerle eğitimciler açısından da önemlidir. Eğitim açısından bakıldığında konunun bir başka boyutu daha ön plana çıkar. Eğitimciler göre çizgi filmlerin sahip olduğu bu niteliksel farklılık pek çok şeyin öğretilmesi açısından önemli bir ayrıcalıktır. Bu nedenle de okuma yazma oranının düşük olduğu toplumsal yapılarda çizgi filmlerin öğretici bir amaçla kullanılabilir hale gelmesi gereklidir. Çizgi filmler sadece bir film olarak okul öncesi ve okul çağındaki çocukların eğlenmesine ve eğitimine yönelik gerçekleştirilen bir yapı değildir ve reklam gibi yoğun bir kullanım alanı olan mecralarda da yer edinir (Ilgaz, 1997, s. 9).

Çizgi filmlerdeki konular gerçek yaşamdan alınmakla birlikte, gerçek olamayacak ütopyik fikirlerden de ortaya çıkabilir. Çizgi filmler hem gerçekçi bir tutumla sergilenebilir hem de karikatürize edilerek, esprili bir dille sergilenebilir. Böylece konuya ilişkin verilmek istenen mesaj sevecen bir yapıya dönüştürülerek çocuklara öğretilir. Buna ek olarak rengin, sesin ve hareketlerin çizgi filmlerde çok farklı şekillerde kullanılabilmesi hem görsel hem de işitsel öğrenmenin gerçekleştirilmesini hem de verilen mesajın akılda daha sağlam kalmasını sağlayabilir (Güler, 1989, s. 168).

Çizgi filmlerde en çok yer alan karakterler; çocuklar, hayvanlar, doğaüstü varlıklar ya da fantastik kahramanlardır. Çizgi filmlerde gördüklerinin gerçek mi hayal mi olduğunun henüz bilincinde olmayan çocuklar kimi zaman burada gördüklerinin etkisiyle bazı davranışlarda bulunabilirler. Bu davranışları gerçekleştirirken de en çok çizgi filmdeki kahramanların davranışlarını taklit ederler. Bu aşamadaki bir çocuk kendince, çizgi filmlerdeki kahramanların yaşadığı büyü bir ortamda bulunur. Çizgi filmlere bakılarak taklit edilen ya da öğrenilen davranışların olumlu olabileceği gibi olumsuz yönleri de olabilir (Yıldız, 2016, s. 699). Çizgi filmlerdeki dikkat çekici renk, ses, görsel efekt ve çeşitli öğeler tarafından oluşturulan heyecan verici atmosfer, kendi yaşıtı olan karakterlerin varlığı, heyecan verici maceraların ve olağanüstü varlıkların varlığı çocukların oldukça ilgisini çeker. Çocuk söz konusu çizgi filmde yaşanan olayların mantıklı ya da gerçek oluşuyla değil ona sunulan eğlence ve heyecanın kendisiyle ilgilenir.

3. RAFADAN TAYFA VE CANIM KARDEŞİM ÇİZGİ FİMLERİNİN GÖSTERGEBİLİM VE SÖYLEM ANALİZİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1. Metodolojinin Çerçevesi

Çalışma kapsamında ele alınan TRT Çocuk kanalı Türkiye’de yer alan tematik çocuk kanalları içerisinde hem karasal hem uydu hem de dijital platformlarda var olması, ağırlıklı olarak yerli yapım çizgi filmlere yer verilmesi bakımından oldukça önemlidir. TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerin hedef kitleleri olan çocuklar en çok, Türk yapımı olup Türk kültüründen izler taşıyan çizgi filmlerle karşı karşıya kalır. Ayrıca ülkemizde 2000’li yıllardan itibaren, gerçek hayata yakın görüntülerin ortaya çıkmasına olanak veren 3D çizim tekniğiyle çizgi film yapımına başlanması ve bunların da TRT Çocuk kanalında izleyiciyle buluşması, çocukların dünyayı anlamlandırmadaki gerçeklik algılarına katkıda bulunmasına olanak sağlar. Verilen tüm bu bilgiler ışığında bu çalışma, TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet rollerinin ya da bir diğer deyişle kadınlık ve erkeklik rollerinin ne şekilde yansıtıldığına ilişkin temsiller, göstergeler çerçevesinde yorumlamayı amaçlar. Bu noktadan hareketle TRT Çocuk kanalında 2020 yılı 13-17 Ocak tarihlerinde hâlen daha yayına devam ettiği belirlenen Türk yapımı, 3D çizim tekniğiyle hazırlanmış, insan karakterlerin başrol oynadığı ve bir günlük yayın akışında en az iki kez yayınlanan Rafadan Tayfa ve Canım Kardeşim isimli iki farklı çizgi filminden iki bölüm olmak üzere toplam 4 bölüm seçilmiştir.

Çalışma için seçilen bölümler amaçsal örnekleme içerisinde yer alan tipik örnekleme metoduyla seçilmiştir. ‘Tipik Örnekleme’ ya da bir diğer deyişle ‘Tipik Durum Örnekleme’

araştırma örnekleminin belirlenmesinde kullanılan yöntemdir. Tipik durum örneklemede, araştırmadaki probleme yönelik evrende yer alan çok sayıda durumdan, belli kriterleri karşıladığı düşünülen tipik bir durumun belirlenmesi ve belirlenen bu durumun incelenerek çalışmanın amacı doğrultusunda verilerin elde edilmesi gerekir. Bu çalışmada önemli olan nokta, seçilecek olanın sıra dışı bir durumu yansıtmaması değil, tipik bir durumu yansıtmasıdır. (Büyüköztürk vd. 2018, s. 94).

Bu çalışmanın temel problematliğini okul öncesi çocuklara yönelik olan çizgi filmlerde kendi cinsiyet rollerinin yanında diğer cinsiyete ait rollerin nasıl temsil edildiği oluşturur. Bu amaca bağlı olarak da şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

Soru 1. Toplumsal cinsiyet rolleri çizgi filmler tarafından ne şekilde estetize edilmektedir?

Soru 2. Çizgi filmlerde kadın ve erkek cinsiyet rolleri hangi davranış biçimleriyle sunulmaktadır?

Soru 3. Çizgi filmlerde en çok hangi kadınlık ve erkeklik rolleri yansıtılmaktadır?

Bu çalışmada ele alınan örnek çizgi film bölümlerinden ilgili sahneler betimlenerek kadınlık ve erkeklik rollerine ait temsiller; ana başlık olan gösterge kavramı çerçevesinde gösteren, gösterilen, düz anlam ve yan anlam alt başlıklarının yer aldığı bir tablo halinde hazırlanarak ortaya çıkan sonuçlar hem görsel hem de söylem açıdan analiz edilerek yorumlanmıştır.

3. 2. *Rafadan Tayfa* Çizgi Filmi Analiz Bulguları

Türk yapımı olan '*Rafadan Tayfa*' adlı çizgi film, '*Rafadan Tayfa*' adındaki 4 kişilik bir arkadaş grubunun İstanbul'da yaşadıkları mahallede başlarına gelen olayları anlatır. Aile, arkadaşlık, kardeşlik, milli değerler, manevi değerler, yardımlaşma, hayvan sevgisi, komşuluk, büyüklere saygı, yaratıcılık, bilim, sanat, spor, tiyatro, sinema vb. daha birçok konunun; kimi zaman macera unsuru kimi zaman da gizem unsuru katılarak, esprili bir dille anlatıldığı çizgi filmidir. 1 Aralık 2014 tarihinde yayınlanmaya başlayan *Rafadan Tayfa*, TRT Çocuk kanalında hâlen daha yayınlanmaya devam etmektedir. Çizgi film hem hafta içi hem de hafta sonu yayınlanmaktadır. Çizgi film içerisinde 11 temel karakter bulunur. Bunlar; Mert (E), Hayri (E), Kâmil (E), Akın (E), Hale (K), Sevim (K), Basri (E), Rüstem (E), Fatma Nine (K), Saadettin (E) ve Yumak (Köpek). Bu karakterlerden Mert, Hayri, Kâmil ve Akın her bölümde ana karakterler olarak izleyici karşısına çıkar. Sevim ve Hale ise her bölümde olmasa da birçok bölümde yer alır. Diğer karakterlere ise içeriği bağlı olarak farklı bölümlerde yer verilir.

3.2.1. *Rafadan Tayfa* "Kadın İşi" Bölümü Analizi

TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Rafadan Tayfa* isimli çizgi filmin "Kadın İşi" (Şekil 1) isimli 2.bölümü analiz edilecektir. Bu bölüm içerisinde yer alan karakterler şunlardır; Mert (E), Hayri (E), Kâmil (E), Akın (E), Hale (K), Sevim (K), Rüstem (E), Basri (E).

Şekil 1. 'Kadın İşi' Bölümü Bahçe Sahnesi (Rafadan Tayfa)

Sahnenin Genel Görüntüsel Anlatımı: Birinci sahnede; genel çekimde, üst açıdan gösterilen bir plan bulunur. Bu planda güneşli bir günde, turuncu kiremitli, mavi renge boyalı, pencerelerinde beyaz perdesi olan, sokak kapısı beyaz, tek katlı bir evin gri renk duvarlarla çevrili bahçesinde, yerde toprağı çapalayan Basri, çamaşır asan Sevim ve bir masayı silen Hale görülür. Hale'nin üzerinde turuncu ve mor bir giysi bulunurken, Sevim'in üzerinde sadece kolları gözüktüğü için kırmızı olduğu düşünülen bir giysi bulunur. Basri'nin üzerinde ise gri bir kazak ve lacivert bir pantolon bulunur. Bahçe içerisinde herhangi bir süs eşyası olmayıp bir tane tahta masa, masanın üzerinde bir radyo, metal bir leğen, yeşil bir hortum ve her biri yeşil kapaklı olmak üzere birinin üzeri açık, diğerinin kapalı olan iki adet beyaz bidon bulunur. Bunların dışında içi çamaşır dolu turuncu bir leğen ve tahtadan yapılmış birkaç sandık ve tahtalar yine bahçe içerisinde yer alır. Sağ tarafta kalan toprak alanda Basri'nin çapaladığı kısım görülür. Çapalanmış alanın 'E' şeklinde olduğu dikkat çeker.

Sahnenin Gösterge Çözümlemesi:

Tablo 1. Rafadan Tayfa 'Kadın İşi' Bölümü Bahçe Sahnesi Gösterge Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
Bahçede çalışanların görüntüsü.	Güneşli bir günde bahçede çamaşır asan ve masa silen iki kız çocuğu, toprak çapalayan yetişkin bir erkek.	Kızların temizlik yapması, erkeğin bahçe işi yapması.
	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
	Bahçede temizlik işinin yapılması ve bahçeyle ilgilenilmesi.	Temizlik kadın işi. Bahçe bakımı, erkek işi.

Bölüme ait ilk sahnede (Tablo 1) başta evin dış cephesi olmak üzere, sandalye, çamaşır askılığındaki örtü ve bahçe kapısının mavi olduğu dikkat çeker. Kişi ya da toplumların algılarında mavi renk, cinsiyet yönünden 'erkeklik'i temsil eder ve bu sahnede yer alan bahçe ve ev, çizgi filmin en yaşlı karakterlerinden biri olan Basri'ye aittir. Basri de sahne içerisinde yer alan bir karakter olarak sunulur. Basri'nin üzerine giydiği gri kazak ve lacivert pantolon da yine mavi ve siyah renklerin bir uzantısı olarak cinsiyet algılarına uygun bir renkle sunulur. Ayrıca Basri, yine toplum içerisinde daha çok erkelere özgü bir çalışma alanı olarak görülen bahçe işiyle ilgilenip toprağı çapalar. Basri'nin içerisinde bulunduğu toprak alan ise 'E' şeklinde çapalanmış olup 'erkek' kavramına bir atıfta bulunduğu şeklinde yorumlanır. Ekranda sunulan diğer karakterler Sevim ve Hale'dir. Sevim ve Hale'nin tipik bir ev işi olarak tanımlanan bazı işler yaptığı görülür. Hale masayı silmekte, Sevim de çamaşırları asmaktadır. Hale ve Sevim'in yaşlarına bakıldığında (11-13 yaş aralığında oldukları tahmin edilmektedir.) yaşlarının çok da büyük olmadığı düşünülebilir. Çocuk olarak nitelenecek yaşta olan Hale ve Sevim'in çamaşırı düzgünce astığı, masayı da düzgünce sildikleri gösterilir. Bu da yapılan bu işlerinin küçük yaşlardan itibaren belli bir süreç içerisinde öğrenildiğinin ve pekiştirildiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Öğrenilen ve pekiştirilen bu davranışlardan bazıları da evdeki temizlik işleridir. Hale ve Sevim karakterlerinin de birer kız çocuğı olarak annelerini model alarak taklit yoluyla öğrendikleri temizlik yapmaya yönelik olan bu davranışları bu sahnede çamaşır asma ve masa silme olarak yansıtılır. Çizgi filmde verilen bu davranış biçimleri, düz anlamda yapılan bir iş olarak gösterilse de bu işleri yapan kişilere bakıldığında cinsiyete bağlı bir yan anlam ortaya çıktığı görülür. Buna göre de temizlik yapmak kadın işi; bahçe bakımı erkek işidir.

'Kadın İş'i' Bölümü Söylem Analizi Değerlendirmesi: Sahnede çocukların, Rüstem karakterinin verdiği temizlik görevlerini yerine getirdikleri görülür. Akın yerdeki kasaları toplar, Mert yerleri süpürür, Kâmil leğene su doldurur ve Hayri de camı siler. Aralarında gerçekleşen diyalog şu şekildedir:

Tablo 2. 'Kadın İş'i' Bölümü Hayri ve Mert'in Diyaloğı

Hayri: Cam silmekten omzum çıktı.

Mert: Al benden de o kadar.

Akın: Benim güzel annecim her gün pırıl pırıl eder her yeri.

Mert: Evet, bir kere de şikâyet ettiğini duymadım.

Bu diyalogda (Tablo 2) öncelikle çocukların özellikle de Hayri ve Mert'in yaptıkları işlerden ne kadar şikâyetçi oldukları anlaşılıyor. Hayri başladığı cam silme işini bitirir ama bir o kadar da yorulur ve abartılı bir dil kullanımıyla "omzum çıktı" diye söylenerek şikâyetini dile getirir. Cam silme işini dile getirip yorgunluğunu belirten Hayri'yi Mert de tasdikler. "Al benden de o kadar." sözü Mert'in de yaptığı temizlik işinden keyif almadığını ve onun da bu durumdan şikâyetçi olduğunu gösterir. Akın'ın dile getirdiğı "Benim güzel annecim her gün pırıl pırıl eder her yeri." sözü ise farklı anlamlar içerir. Bu anlamlardan biri annelik ve güzellik olgularına ilişkindir. Bu cümleden Akın'ın annesini güzel olarak nitelendirdiğı anlaşılır. Bir kadın olan anne, öncelikle güzellik olgusuyla betimlenir. Yani 'kadın' ve 'güzellik' kavramları birçok alanda olduğu gibi yine bir arada kullanılır. Diğer anlam ise Akın'ın annesinin yaptığı temizlik işleriyle ilgilidir. Akın annesinin her gün temizlik yaptığını hem de her yerin temizliğini yaptığını belirtir. Mert de kardeşi Akın'ı onaylar ve "Evet, bir kere de şikâyet ettiğini duymadım." sözünü dile getirir. Bu duruma bakıldığında ilk olarak annesine ilişkin gözlemlendiğı bir durumu söyleyen bir çocuk algılanır. Dile getirilen söze bakıldığında ise kadın cinsiyetine sahip olan annenin temizlik

işlerini yapmayı kabullendiği, bu işleri yapmaktan şikâyetçi olmadığı ve bu işleri severek yaptığı gibi bir anlamın ortaya çıktığı görülür.

3.2.2. Rafadan Tayfa “Tiyatro Kulübü” Bölümü Analizi

TRT Çocuk kanalında yayınlanan Rafadan Tayfa isimli çizgi filmin “Tiyatro Kulübü” (Şekil 2) isimli 34.bölümü analiz edilecektir. Toplam 16:03 süreye sahip olan bu bölüm içerisinde yer alan karakterler şunlardır; Mert (E), Hayri (E), Kâmil (E), Akın (E), Hale (K), Sevim (K), Basri (E).

Şekil 2. ‘Tiyatro Kulübü’ Bölümü Dikiş Sahnesi (Rafadan Tayfa)

Sahnenin Genel Görüntüsel Anlatımı: İç mekânda gerçekleşen bu sahnede odaya dışarıdan gün ışığı vurur ve tül ile balkon kapısı olduğu tahmin edilen cam örtülüdür. Mavi fon perdeler balkon kapısının her iki tarafında asılı durur. Sağdaki fon perdenin önünde üzerinde çeşitli süs eşyaları ve dantel örtüler bulunan ve sadece üstten iki rafı görülebilen bir dolap; sağdaki fon perdenin önünde de üzerinde saksıda çiçek bulunan, pembe dantelli bir fiskos masası bulunur. Balkon kapısı önünde ayrıca iki adet tek kişilik kırmızı koltuk bulunur. Bu koltukların bir parçası olarak da hem sağ hem de sol duvara yaslandırılmış bir kısmı tahtadan olan kırmızı döşeme ile kaplı olan iki adet de çekyat bulunur. Sağdaki çekyat üzerinde süsleme amaçlı olduğu düşünülen dantel bulunur. Odada dikkati çeken bir diğer unsur Sevim’in mavi renkteki bir örtüyü dikmek için kullandığı siyah renkteki dikiş makinesidir. Hale ise sağ tarafta yer alan kırmızı çekyat üzerinde oturmuş lacivert bir bereyi elindeki iğne ile diker. Sol taraftaki kırmızı çekyat üzerinde ise Kâmil oturur ve elindeki ipliği iğne deliğinden geçirmeye çalışır.

Sahnenin Gösterge Çözümlemesi:**Tablo 3.** Rafadan Tayfa 'Tiyatro Kulübü' Bölümü Bahçe Sahnesi Gösterge Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
Odada dikiş işi yapanlar.	Güneşli bir günde ev içerisinde dikiş yapan iki kız çocuğu, iğne deliğinden iplik geçirmeye çalışan bir erkek çocuğu.	Kızların dikiş yapması, erkeğin dikiş yapmaya çalışıyor olması.
	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
	Ev içerisinde dikiş yapmaya yönelik işlerin yapılması.	Dikiş yapmak kadın işidir.

Çizgi filmin bu sahnesinde (Tablo 3) yer alan karakterlerin yaptığı işlere bakıldığında ise yine daha çok kadın işi olarak görülen dikiş dikmenin kız çocuklar tarafından gerçekleştirildiği görülür. Hale bereyi elindeki iğneyi kullanarak diker, Sevim ise dikiş makinesini kullanarak dikiş yapar. Her ikisi de kendilerinden emin bir biçimde yaptıkları işlere odaklanır. Kâmil ise onların yaptığı işlere göre daha basit bir iş olarak tanımlanabilecek iğne deliğinden iplik geçirmeye çalışır. Ancak Kâmil bu işi yapmakta zorlanır. Yüzünde yer alan kaş, göz ve dudak mimiklerinden de bu durum anlaşılır. Sevim ve Hale'nin yardım teklifini de geri çevirir. Kâmil sonunda ipliği iğne deliğinden geçirmeyi başarır ancak bu sefer de iplik kördüğüm olur ve ipliği iğne deliğinden geçirmesinin hiçbir anlamı kalmaz. Bu durumda da Kâmil'in dikiş konusundaki beceriksizliği göz önüne serilir. Yaşanan bu olayda da aslında erkek cinsiyetinde olan bir karakterin dikiş işinde beceriksiz olduğu, kız karakterlerin ise dikiş işinde uzman oldukları anlamı ortaya çıkar.

Sevim ve Hale'nin ise, gerçek yaşamda genellikle yetişkinlerin yaptığı dikiş işlerini kolaylıkla yapabildikleri görülür. İğne deliğinden iplik geçirmeyi Kâmil'e öğretmeye çalışmaları, elde dikiş yapabilmeleri ve hatta dikiş makinesini kullanarak dikiş yapabilmeleri aslında yaşlarına oranla büyük bir görevi yerine getirdiklerinin belirtisidir. Gerçek yaşamda bile kullanımında belli bir bilgi birikimi ve deneyim sahibi olmayı gerektiren dikiş makinesinin, bir kız çocuğu tarafından kullanılıyor olması bu çocuğun da belli bir bilgi birikimi ve deneyim sahibi olduğu anlamına gelir.

'Tiyatro Kulübü' Bölümü Söylem Analizi Değerlendirmesi: Sahnede Hayri, neden açılmadığını bilmediği şemsiyeyi zorla açmaya çalışır. Mert ise şemsiyenin sorununun ne

olduğunun anlaşılması gerektiğini, açmak için zorlanmaması gerektiğini belirtir. Fakat Hayri kendine olan güvenini boşa çıkarmamak için şemsiyeyi zorla açmaya çalışır ve açar da ancak bir süre açık kalan şemsiye sonrasında aniden kapanır ve bu durum şemsiyeyi elinde tutan Hayri'nin elinin sıkışmasına neden olur. Bunun üzerine Akın ve Mert şu sözleri söyler:

Tablo 4. 'Tiyatro Kulübü' Bölümü Akın ve Mert'in Diyalogu

Akın: Hayri ağabey kötü yakalandı.

Mert: Eeee, öyle erken konuşmayacaksın. Babam hep ne der?

Akın-Mert: Mekanizma zorlamaya gelmez!

Söylemsel açıdan bu diyaloga (Tablo 4) bakıldığında ise öncelikle, Mert'in aslında bir sorudan ziyade belli bir duruma vurguda bulunduğu "*Babam hep ne der?*" sözü dikkat çeker. Mert bu sözüyle esasen, babasının yaşadığı deneyimler sonucu sürekli tekrar ettiği bir duruma işaret etmeye çalışır. Hem Mert hem de Akın'ın aynı anda dile getirdiği "*Mekanizma zorlamaya gelmez!*" sözü de babalarının mekanik uğraşılarda ilgili deneyim sahibi olduğunun bir göstergesidir. Bu durum da bir erkek olarak baba karakterinin, sürekli birtakım mekanik işlerle ya da tamiratlarla ilgilenen bir kişi olarak algılanmasına olanak sağlar. Ayrıca Mert ve Akın'ın yaşadıkları duruma ilişkin babalarıyla ilgili bir sözü örnek olarak vermeleri, bu karakterlerin kendilerine babalarını örnek aldıklarının, onun sözlerine değer verdiklerinin de bir göstergesidir.

3.3. Canım Kardeşim Çizgi Filmi Analizi

2012'de TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlayan ve hala yayına devam eden Türk yapımı 'Canım Kardeşim' adlı çizgi film, okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmlerden biridir. 3D çizim tekniği kullanılarak hazırlanan 'Canım Kardeşim' çizgi filmi aile yaşamını konu edinir. Hem ekim-biçim yapılan hem de çocuk parkında olabilecek tüm oyun aletlerinin bulunduğu bahçeli, müstakil bir evde anne, baba, iki kız ve bir erkek kardeşin yer aldığı bir ailenin, gündelik yaşamlarında başlarına gelen olaylar anlatılır. Çizgi film hem hafta içi hem de hafta sonu yayınlanmaktadır.

Türk gelenek ve göreneklerinin ön planda tutulduğu 'Canım Kardeşim' çizgi filminde konu olarak; aile, arkadaşlık, kardeşlik, millî manevi değerler, yardımlaşma, hayvan sevgisi, büyüklere saygı, yaratıcılık, bilim, sanat, spor, tiyatro, fotoğraf, doğa, sinema, eğitim, düzenli olma vb. birçok tema, çocuklara yönelik hem öğretici hem de eğlenceli bir dil kullanılarak hazırlanır ve sunulur. Konu içeriğine bağlı olarak da özgün şarkıların üretildiği bu çizgi filmde şarkılar, ana karakterler olan iki kız kardeş tarafından seslendirilir.

Canım Kardeşim çizgi filminde altı temel karakter bulunur. Bunlar; Galip (E), Lale (K), Müge (K), Mine (K), Mete (E) ve Mıncır (Kedi). Burada Mine ve Müge adındaki iki kız kardeş çizgi filmin ana karakterleri olarak yansıtılır.

3.3.1. Canım Kardeşim "Ailemizin Robotu" Bölümü Analizi

Çalışma kapsamında TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Canım Kardeşim* isimli çizgi filmin "Ailemizin Robotu" (Şekil 3) isimli bölümü analiz edilecektir. Toplam 10:32 süreye sahip olan bu bölüm içerisinde yer alan karakterler şunlardır; Mine (K), Müge (K), Galip (E), Lale (K), Mıncır (Kedi), Robot (K).

Şekil 3. 'Tiyatro Kulübü' Bölümü Robot Sahnesi (Canım Kardeşim)

Sahnenin Genel Görüntüsel Anlatımı: Mekânın genel olarak pembe, beyaz, mor ve mavi tonlarda yer alan, üzerinde çizgilerin ve çiçek şekillerinin bulunduğu duvar kâğıdı ile kaplı olduğu görülür. Zemin açık tondaki yeşil renk ile kaplanmış ve bu zemin üzerine de beyaz, pembe ve mor renkleriyle oluşturulan bir halı yerleştirilmiştir. Bunun dışında mekânın çocuk odası olduğunu belli eden birtakım objelere yer verilir. Odada dikkati çeken bir diğer obje de içerisindeki raflarda rengârenk kitapların ve oyuncakların yer aldığı daha koyu tondaki pembe renk kitaplıktır. Ekranda ön planda yer alan ise, yerleri mavi renkteki elektrik süpürgesiyle süpüren bir robottur. Robotun genel görünüşüne bakıldığında gri renkte olduğu görülür. Bunun dışında biraz kilolu, üzerinde uzun, etek kısmı kabartılmış ve bu etek kısmında havalandırma bölümleri ile kırmızı renkte bir düğme bulunan, yakası ve kolu mavi renkte fırfırlı bir elbise giymiş, siyah kemer takmış, kahverengi saç toplanmış, kafasının her iki tarafında antenler bulunan, gözlüklü bir robottur.

Sahnenin Gösterge Çözümlemesi:

Tablo 5. 'Ailemizin Robotu' Bölümü Temizlik Sahnesi Gösterge Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
Odayı süpüren robot.	Elektrik süpürgesiyle odanın süpürülmesi.	Kadın görünümlü bir robotun, çocuk odasını süpürmesi.
	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
	Evdeki robotun temizlik yapması.	Temizlik işi, kadın işidir.

Sahne (Tablo 5) ele alındığında, ekranın köşelerinde ve kenarlarında yer alan pembe sis bulutu, çizgi filmin ana karakteri olan Mine'nin hayal kurduğunun bir göstergesidir. Bir kız çocuğu olan Mine'nin hayal dünyasına girmesi, gerçek yaşamda daha çok kız çocukların kullanmayı tercih ettiği pembe renkteki sis bulutuyla gösterilir. Duvar kâğıdında pembe, beyaz, mor ve az da olsa mavi rengin kullanılması, aynı şekilde pembe, beyaz ve mor rengin kullanıldığı yerdeki halı ve bunlara nazaran daha koyu pembe tonda, içerisinde birbirinden farklı birçok renkte kitapların bulunduğu kitaplık, odanın kız cinsiyetinde olan bir çocuk için hazırlandığının göstergesidir.

Sahnede yer alan karaktere bakıldığında ise bu karakterin aslında insan olmadığı görülür. Mine'nin kendi hayal dünyasına göre şekillendirdiği, fiziksel olarak robot olduğu belli olan bu karakter, bir kadın görünümündedir. Fiziksel yapısı ve özellikle de kafasındaki anten bu karakterin robot olduğunu ortaya koyar ancak gerçek yaşamdaki bir kadın gibi toplanmış saç, kabartılmış etek kısmı, yakasındaki ve kollarındaki mavi renkteki fırfırı bu robotun Mine tarafından kadın cinsiyetinde hayal edildiğini gösterir. Kadın olduğu için de bu robot, annesi gibi evi süpürme görevini yerine getirir. Ayrıca içinde bulunduğu mekân bir çocuk odası olduğu için, kadın görünümündeki bu robot çocuklarının alanıyla da ilgilenen bir anne gibi algılanır. Ayrıca bu durum bir objenin, robot bile olsa bir çocuk tarafından bir cinsiyet kimliğine sokulabileceğinin ve onun da cinsiyetine uygun davranışları sergilemesine yönelik beklentiler içerisine girildiğinin bir göstergesidir.

'Ailemizin Robotu' Bölümü Söylem Analizi Değerlendirmesi: 'Bu görüntüde Mine ve Müge'nin sırtları, Lale ile Galip'in de yüzleri kameraya dönüktür ve bu durum da Galip ile Lale arasında gerçekleşen diyalogun asıl olarak izleyiciye verilmek istendiğinin bir göstergesidir. Gerçekleşen diyalog şu şekildedir:

Tablo 6. 'Ailemizin Robotu' Bölümü Galip ve Lale'nin Diyalogu

Galip: Ellerine sağlık. Çok lezzetliydi Lale'ciğim.

Lale: Afiyet olsun.

Galip: Biraz düşündüm de havuç doğrarken bir daha parmağını kesmeni istemem. Şu hep istediğin mutfak robotunu alsak mı ne dersin?

Lale: Hıı, aslında iyi olur. O mutfak robotuna ihtiyacım var.

Baba rolündeki Galip'in dile getirdiği (Tablo 6) "*Ellerine sağlık. Çok lezzetliydi Lale'ciğim.*" sözü, ilk olarak eşinin yaptığı yemeği övme amacıyla söylenen bir söz olarak anlamlandırılırsa da yemeğin evin annesi rolündeki Lale tarafından yapıldığının da belirtildiği bir sözdür. Yani yemek yapma işinin bir kadın işi olduğunun sunumudur. Galip'in dile getirdiği "*Biraz düşündüm de havuç doğrarken bir daha parmağını kesmeni istemem.*" sözü de yine kadın ile yemek yapmak arasında kurulan bir ilişkinin sonucudur. Galip 'parmağımızı' demek yerine 'parmağını' diyerek yemek yapma işinin sadece gelecekte de Lale tarafından yapılacağını dile getirmiştir. Galip'e göre, evde yemek yapacak olan kişi Lale'dir ve Lale'nin başına gelebilecek olası mutfak kazalarına karşı bir önlem alınması gerekir. Galip'in devam eden "*Şu hep istediğin mutfak robotunu alsak mı ne dersin?*" sözü, aslında bir sorudan ziyade öneri olmakla birlikte, Lale'nin de mutfakta kendisine kolaylık sağlanması adına mutfak robotunu önceden beri hep istediğinin bir göstergesidir.

3.3.2. “Babamın Doğum Günü” isimli Bölümün Analizi

TRT Çocuk kanalında yayınlanan Canım Kardeşim isimli çizgi filmin “Babamın Doğum Günü” (Şekil 4) isimli bölümü analiz edilecektir. Toplam 10:34 süreye sahip olan bu bölüm içerisinde yer alan karakterler şunlardır; Mine (K), Müge (K), Galip (E), Lale (K), Mete (E).

Şekil 4. ‘Babamın Doğum Günü’ Bölümü Tamir Sahnesi (Canım Kardeşim)

Sahnenin Genel Görüntüsel Anlatımı: Genel olarak sahnenin dış mekânda gerçekleştiği görülür. Ailenin yaşadığı evin bahçesini dış bahçeden kısa boylu çitler ayırır. Çitlerin hemen yanında da birbirine sabitlenmiş dik ve yatay şekilde birbirine tutturulmuş tahta bir yapı ve yanında ahşap bir merdiven görülür. Bahçenin içine bakıldığında da yeşil çimenleri her yeri kapladığı görülür. Bahçede, beyaz benekli kırmızı renkte büyük bir mantar ve sarı renkte bir çiçek öbeği bulunur. Ekranın her iki köşesinde de bahçede yer alan iki adet ağaç olduğu görülür. Sağdaki ağacın önünde basketbol topu ve potası yer alır. Bunların dışında ekranda göze çarpan objelerden biri, kameranın hemen önünde, bahçenin içerisinde yer alan, gövdesi ve ayakları mavi, ipleri ve iki adet oturağı da kırmızı olan salıncaktır. Ekranın sağ köşesinde de yine mavi renkte bir kaydırak olduğu görülür. Karakter olarak, üzerinde kırmızı bir tişört ve kahverengi tulumunu giymiş, olduğu yerde zıplayan Galip vardır. Galip’in hemen yanında etrafa saçılmış bir kısmı sarı, bir kısmı kırmızı ve beyaz saplı çekiç, matkap, pense gibi aletler, bir adet alet çantası ve tahta parçaları bulunur.

Tablo 7. ‘Babamın Doğum Günü’ Bölümü Tamirat Sahnesi Gösterge Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
Bahçede yapı işi ile ilgilenen bir erkek.	Bahçe içerisinde, yerde çeşitli yapı malzemeleri ve olduğu yerde zıplayan bir erkek.	Bir erkeğin bahçede yapı işi ile ilgilenirken kaza geçirmesi.
	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
	Bahçedeki erkeğin acı çekmesi.	Yapı işi ile ilgilenmek erkek işidir.

Sahne (Tablo 7) içerisinde hem bahçenin dışındaki alanda hem de bahçe içindeki alanda mavi ile yeşil renklerin yoğun bir biçimde kullanıldığı görülür. Yeşil renk, doğal yaşamın verdiği bir huzuru yansıtırken mavi renk çoğunlukla erkek cinsiyetine uygun bir renk olarak algılanır. Erkeklerin iş yaşamından dolayı evden daha çok dışarıda vakit geçirmeleri, kadın ve erkekler için yönelik iç mekân ve dış mekândaki algıları yönlendirir. Bu sahnede de dış mekânda iş yapan kişi olarak evdeki baba karakteri gösterilir. Bu sahnede dikkati çeken noktalardan biri, çizgi filmde yer alan baba rolündeki Galip karakterinin evin dışı olan bahçede yer alıyor olmasıdır. Bahçedeki yapı işi ile ilgilenen Galip, her daim dışarıda çalışıp evin geçimini sağlayan bir erkek olarak, sınırları belirlenmiş bir alan içerisinde ama yine ev dışında ve gerçek yaşamda daha çok erkek cinsiyetindeki bireylerin yapmaya meyilli olduğu bir işi yaparken gösterilir. Galip’in üzerindeki kahverengi iş tulumu, yerde dağınık hâlde duran çekiç, pense, keser, matkap, İngiliz anahtarı, alet çantası vb. aletler, tahta parçaları, dik ve yatay şekilde birbirine tutturulmuş yarım bir tahta yapı ve açık bir şekilde duran tahta merdiven, yapılan işin inşaata yönelik bir yapı yapma niteliğinde olduğunu gösterir. İnşaata yönelik gerçekleştirilen bu iş de bir erkek karakter tarafından yapılır.

Sahnede gösterilen tüm bu dağınıklık ve Galip’in olduğu yerde elini tutarak ahlayıp zıplaması, yapı işi ile ilgilenen Galip’in bir kazaya uğradığını göster. Bu gibi yapı işlerinin gerçekleştirildiği durumlarda yaşanabilecek bir kazayı, evin babası rolündeki Galip karakteri yaşar. Genel olarak bakıldığında bir çocuk parkını andıran özel bir mülkiyete ait bu bahçenin, ağaçlarla kaplı dış çevreden kısa boylu olan çitlerle ayrılmış olduğu görülür. Bu durum da bu çitlerin aslında, bu mekândaki güvenliğin sağlanmasına yönelik oraya konulmadığını anlatır. Bu durum da aslında buradaki güvenliğin, bahçede egemen bir konumda olan baba karakteri tarafından sağlandığı algılanır.

‘Babamın Doğum Günü’ Bölümü Söylem Analizi Değerlendirmesi: Lale, Mine ve Müge arasında sessizce gerçekleşen diyalogun farkına varan Galip neler konuşulduğunu merak eder ancak Lale, ne konuşulduğunun Galip tarafından öğrenilmesini istemediği için hemen lafı değiştirmeye çalışır. Çizgi filmin ilk sahnesinde Galip ile Lale arasında gerçekleşen diyalog şu şekildedir:

Tablo 8. ‘Babamın Doğum Günü’ Bölümü Lale ve Galip’in Diyalogu

Lale: Aa! Sen giyinmişsin hayırdır?
Galip: Aklımda güzel bir proje var. Onu gerçekleştirmek istiyorum.
Lale: Hayırdır, neymiş o güzel proje?
Galip: Bahçede kendime ait güzel bir atölye yapmak istiyorum. Boş vakitlerimde orda çalışmak için.

İlgili sahnede (Tablo 8) Galip’in üzerine giydiği iş tulumu görsel olarak, belli bir işi yapmaya hazırlandığını gösterir. Bunun farkında olan Lale’nin “Aa! Sen giyinmişsin hayırdır?” sözü ise bu giyinmenin sebebini öğrenmeye yöneliktir. Lale’nin ardından konuşmaya devam eden Galip’in cümlesindeki “Aklımda güzel bir proje var.” sözü ise aslında daha çok iş yaşamında telaffuz edilen bir cümle olarak düşünülebilir. Özellikle ‘proje’ kelimesi anlam itibarıyla, belli bir süreç içerisinde gerçekleştirilen bir çalışma olarak düşünüldüğünde bu kelimenin kullanılmasıyla, Galip’in çalışma yaşamından edindiği deneyimlerin iş yaşamı dışındaki sözlerine de yansıdığı görülür. Yani erkek cinsiyetine sahip Galip, çalışma yaşamında bulunan kişidir. “Bahçede kendime ait güzel bir atölye yapmak istiyorum. Boş vakitlerimde orda çalışmak için.” diyen Galip’in bu sözünde yer alan ‘atölye’ kelimesi ise, kişinin ilgi duyduğu alana yönelik çalışmalarını gerçekleştirebileceği bir mekân anlamındadır. Galip’in ‘kendime ait’ demesi ise bu mekânı daha da kişiselleştirir ve ‘Boş vakitlerimde orda çalışmak için.’ demesi de üretmeye yönelik bir çalışma içerisinde olacağının bir göstergesi olarak sunulur. Yani ‘erkek karakter’ ve ‘çalışma’ kavramı birlikte sunulurken tekrar erkeklerin iş yaşamında bulunan kişiler olduğu algısı oluşur.

SONUÇ

Komedi-mizah unsurları, kendine has özel çizim yapısı ve anlatım teknikleri ile çizgi filmler, çocukların bilişsel ve algısal gelişim sürecinde onlara bireysel, kültürel ve toplumsal pek çok bilgiyi aktarır. Bu aktarım, sürekli bir biçimde gerçekleştiğinde, sunulan her bir bilgi çocuklar tarafından daha da pekişir. Çizgi filmlerdeki çoğu karakterin çocuk olması, izleyici konumundaki çocukların bu karakterlerle daha da özdeşleşmesine, onlar gibi düşünmelerine, onlar gibi davranmalarına ve onlar gibi cinsiyetlerinin gerektirdiği rolleri yerine getirmelerine olanak sağlar. Gösterilen cinsiyetler ve bu cinsiyete sahip kişilerin yaptıkları davranışlar da toplumsal cinsiyet kavramı içerisinde, ‘kadınlık rolü’ ve ‘erkeklik rolü’ olarak çocuklar tarafından pekiştirilir.

İncelenen her bir çizgi filmde başroldeki karakterlerin çocuklar olduğu görülür. Kimi çizgi filmlerde başroldeki çocuk karakterler erkek cinsiyetinde iken, kimi çizgi filmlerde kadın cinsiyetindedirler. Yapılan analizlerde anne, baba, kız çocuk ve erkek çocuk karakterinin her birinin cinsiyetlerine uygun davranışları sergiledikleri görülür. Bu davranış şekilleri çizgi film içerisindeki konuya bağlı olarak yansıtıldığı gibi, konudan bağımsız bir biçimde de yansıtılır. Bu davranışların doğrudan bir anlatımla değil dolaylı bir anlatımla yansıtıldığı görülür.

Ele alınan çizgi filmlerde yapılan analizlerde anne rolündeki karakterlerin genellikle evde temizlik işini yapan ya da mutfakta yemek işiyle ilgilenen kişiler olarak yansıtıldığı; baba rolündeki karakterlerin de dışarıda çalışan ya da tamirat işleri ile ilgilenen kişiler olarak yansıtıldığı ortaya çıkan sonuçlardan bazılarıdır. Çizgi filmlerde yer alan kız ve erkek çocukların davranışlarına ilişkin genellikle oynanan oyun ve oyuncak tercihleri üzerinden anlatımlara yer verildiği görülür. Erkek çocukların en çok oynamayı tercih ettikleri oyun türünün

futbola ilişkin oyunlar olduğu, kız çocuklarının en çok oynamayı tercih ettikleri oyun türünün ise evcilik tarzında olan oyunlar olduğu da yine 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerine ilişkin ortaya çıkan sonuçlardan bazılarıdır ve buna bağlı olarak da erkek çocuklar top ve oyuncak arabalarla oynamaya meraklı kişiler iken kız çocuklar bebeklerle oynamaya meraklı kişiler olarak yansıtılır. Bu çizgi filmlerde sahnelerin gerçekleştiği mekânlarda kullanılan renklerde de erkek ve kadın cinsiyetine göndermelerde bulunduğu görülür. Bunlara ek olarak hem anne-baba karakterlerinin hem de çocuk karakterlerinin giyimleri üzerinden de cinsiyetlerine uygun temsillerin yer aldığı da söylenebilir.

Örnek olarak ele alınan çizgi film bölümlerinde 'kadınlık' ve 'erkeklik' rollerine ilişkin pek çok göstergenin ve söylemin bulunduğu da yapılan analizler sonucu ortaya çıkar. Gerek yetişkin rolündeki anne baba karakterleri gerekse kız ya da erkek rolündeki çocuk karakterler, yaşanmışlıklara bağlı olarak sahip oldukları cinsiyetlerine uygun söylemlerde bulunurlar. Ekranaya yansıtılan bu söylemlerin görüntülerde de olduğu gibi 'kadınlık' ya da 'erkeklik' rollerine uygun söylemler olduğu görülür. Yaşamın içerisinde doğal bir eylem olarak kabul edilen bu diyaloglara daha detaylı bakıldığında, bunların sadece söylenmiş bir söz olmayıp görünenin ya da algılananın dışında yani düz anlamının dışında içerisinde pek çok farklı anlamların ya da bir diğer deyişle yan anlamların bulunduğu söylemlerin olduğu anlaşılır.

Söz konusu, çizgi filmlerde yer alan karakterlerin Albert Bandura'nın ortaya koyduğu "Sosyal Öğrenme Kuramı" kapsamında yer alan "model" unsuruna örnek olabilecek pek çok kişiyi de yansıttığı görülür. Anne, baba, kardeş, arkadaş gibi gerçek yaşamdan model alınabilecek pek çok kişi, bu çizgi filmlerde de model olarak görülüp algılanabilecek düzeyde yansıtılır. Bir birey olma yolunda ilerleyen kişinin, çocukluğunda edindiği bilgiler doğrultusunda yaşamını biçimlendirdiği gerçeği düşünülüğünde hem ailede hem sosyal çevrede hem de çizgi filmlerde gördüğü bu rolleri kendi ailesinden başlayarak arkadaş çevresi olsun iş hayatı olsun pek çok ortamda ve pek çok durumda sergilemesi de kaçınılmaz bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Adaçay, Funda Rana. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akın, Mahmut H. (2011). Toplumsallaşma Sözlüğü. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Apaydın, Şebnem Ceylan (2012). Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Popüler Kültür Ürünü Olarak Yerli Durum Komedilerinin Dil Ekseninde İncelenmesi: Türk Malı Dizisi, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1133/325847.pdf](http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1133/325847.pdf;sequence=1); Erişim Tarihi: 25.05.2019.
- Bhasin, Kamla. (2003), Toplumsal Cinsiyet. (Çeviren: Kader Ay). Liseli Kıvılcım Eğitim Broşürleri. İstanbul/Kocaeli: Kadav Yayınları. <http://www.toplumsalozguruluk.org/belgeler/ToplumsalCinsiyet.pdf>, Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- Büyükbakkal, Güven (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:28, Sayfa :31-44. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/212206>, Erişim tarihi: 17.07.2018.
- Büyükköztürk, Şener, Kılıç Çakmak, Ebru, Akgün, Erkan A., Karadeniz Şirin, Demirel, Fuda, (2018), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Örneklem Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, AYTEKİN (1996). Çocuk ve Çizgi Film. Konya: Öz Eğitim Yayınları.

- Connel, R.W. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar. (Çeviren: Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demez, Gönül. (2005). Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi. İstanbul: Babil Yayınları.
- Direk, Zeynep. (2014). Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi. Cinsiyetli Olmak. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Sayfa: 67-84.
- Doğan, Adem ve Göker, Göksel (2012). Tematik Televizyon Ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. Milli Eğitim, Sayı: 194, Sayfa: 5-30. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/442297>, Erişim Tarihi: 25.05.2019.
- Dökmen, Zehra Y. (2006). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ersöz, Aysel Günindi. (2016). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Giddens, Anthony. (2005). Kültür ve Toplum, Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik, Aileler. Sosyoloji. (Çevirenler, Hüseyin Özel, Zeynep Mercan). Ankara: Ayraç Yayınevi, Sayfa: 20-47, 104-139, 170-199.
- Gökdağ, Rüçhan. (2013). Toplumsal Cinsiyet. (Editör: Sezen Ünlü). Sosyal Psikoloji – II. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Sayfa: 130-140.
- Güler, Deniz (1989). Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film. Kurgu Dergisi, Sayı: 5, Sayfa: 163-177.
- Erdoğan, Mehmet. (2011). Medyada Cinsiyete Dayalı Ayrımcılıkla Mücadelede Medya İzleme Grupları. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Fichter, Joseph H. (1990). Sosyoloji Nedir? (Çeviren: Nilgün Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- İlgaz, Sevil. (1997). Çizgi Film Temel İlkeleri, Yapım Tekniği. İstanbul: Leya Yayıncılık.
- Marshall, Gordon. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. (Çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.
- Onaran, Oğuz, Büker, Seçil ve Bir, Ali Atıf. (1998). Eskişehir'de Erkek Rol Ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tarhan, Nevzat. (2012). Kadın Psikolojisi. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tezcan, Mahmut. (2005). Çocuk Sosyolojisi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tolan, Barlas. (1996). Toplum Bilimlerine Giriş. Ankara: Murat & Adım Yayınevi.
- Saraç, Simge. (2013). Toplumsal Cinsiyet. Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, Sayfa: 27-32.
- Suğur, Serap. (2012). Toplumsal Cinsiyet. (Editör: Gürsel Yaktıl Oğuz). Toplumsal Yaşamda Kadın. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Sayfa: 1-24.
- Temizyürek, Fahri ve Acar, Ümran (2014). Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi. Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE, Sayı: 3, Sayfa: 25 – 39. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/314218>, Erişim Tarihi: 25.05.2019.

Uğurlu, Elif Gizem (2003). Türkiye'de Ulusal Televizyon Kanallarında Yayınlanan Reklamlarda Annelik Rolünün Sunumu, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://libra.anadolu.edu.tr/tezler/2003/248587.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2018.

Yavuzer, Haluk. (1992). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yaylagül, Levent. (2018). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara: Dipnot Yayınları.

Yeşiltuna, Dilek Çiftçi. (1999). Kitle İletişim Sürecinde Çocuk. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 13/15 Nisan 1999. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, Sayfa: 139-147.

Yıldız, Cansu. (2016). 3-6 Yaş Çocuklarının Tercih Ettikleri Çizgi Filmlerdeki Şiddet İçeriklerinin Analizi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, Sayfa: 698-716. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226842>. Erişim Tarihi: 09.09.2020.

Yüksel, Aysun N. (1999). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerindeki Yansıması. Kurgu Dergisi, Sayı: 16, Sayfa: 67-81.

<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1418/139441.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 20.07.2018.

Yüksel, Aysun N. (2016). İki Kişilik Dans. Konya: Literatürk Academia.

Zaidman, Claude. (2009). Eğitim ve Sosyalizasyon. Eleştirel Feminizm Sözlüğü. (Çeviren: Gülnur Acar-Savran). İstanbul: Kanat Kitap, Sayfa: 124-129.

EK

Çizgi Filmlerin İzlenme Adresleri ve İzlenme Tarihleri

Rafadan Tayfa / Kadın İşi

https://www.youtube.com/watch?v=__KfVj-HfBI&t=521s

İzlenme Tarihi: 02.01.2020

Rafadan Tayfa / Tiyatro Kulübü

<https://www.youtube.com/watch?v=Bp4cuVJYIRM&t=477s>

İzlenme Tarihi: 15.01.2020

Canım Kardeşim / Ailemizin Robotu

<https://www.youtube.com/watch?v=afU29JGUGLo&t=96s>

İzlenme Tarihi: 07.02.2020

Canım Kardeşim / Babamın Doğum Günü

<https://www.youtube.com/watch?v=OQxX68EBCVU&t=29s>

İzlenme Tarihi: 07.02.2020